

Prawo karne wykonawcze

zajęcia nr 2

*Systemy wykonywania kary pozbawienia
wolności*

rok akademicki 2023/2024

Aleksandra Polak-Kruszyk

Uniwersytet
Wrocławski

Wydział Prawa,
Administracji i Ekonomii

KATEDRA PRAWA KARNEGO WYKONAWCZEGO

Systemy wykonywania kary pozbawienia wolności

Art. 81 k.k.w.

Obowiązujący kodeks karny wykonawczy w art. 81 stanowi, że karę pozbawienia wolności wykonuje się w systemie:

- ▶ Programowanego oddziaływania
- ▶ Terapeutycznym
- ▶ Zwykłym

To kodeksowe określenie nie wyczerpuje problematyki systemów wykonywania kary, ponieważ mają one różne odniesienie w poszczególnych rodzajach i typach zakładów karnych. Kodeks karny wykonawczy

Systemy wykonywania kary pozbawienia wolności

Art. 81 k.k.w.

O tym, w którym systemie skazani odbywają kary zgodnie z obowiązującymi przepisami, decydują:

- ▶ Sąd orzekający (który może orzec jedynie o wykonywaniu kary w systemie terapeutycznym)
- ▶ Sąd penitencjarny oraz
- ▶ Komisja Penitencjarna

! Należy pamiętać, że wpływ na wyznaczenie określonego systemu wykonywania kary, niekiedy nawet decydujący mają również sami skazani, składając stosowne wnioski, jak też wyrażając zgodę na zastosowanie wybranego systemu, w czym ujawnia się zasada podmiotowego postępowania ze skazanymi

System programowanego oddziaływania

Zasadą jest system programowanego oddziaływania

- ▶ Jest to podstawowy sposób wykonywania kary pozbawienia wolności i on najpełniej służy resocjalizacji skazanych tj. zmianie postaw osadzonych, poprzez ugruntowanie społecznie akceptowanego systemu wartości, a także umożliwienie skazanym niezbędnych umiejętności społecznych i zawodowych, bez których nie będzie możliwa pomyślna ich readaptacja społeczna po zwolnieniu z zakładu karnego
- ▶ w systemie programowego oddziaływania odbywają karę **obowiązkowo - młodociani**,
- ▶ a także **dobrowolnie skazani dorośli**, którzy wyrażają zgodę na współudział w opracowaniu i wykonaniu indywidualnego programu oddziaływania- art. 95§1 K.K.W.

Dla większości skazanych jest to zatem dobrowolny system (odstępstwo: młodociani, których powinno się resocjalizować- nawet bez ich zgody)

System programowanego oddziaływania

Niepowodzenie w realizacji przyjętego programu?

Co dalej?

- ▶ Wykonywanie programów oddziaływania podlega okresowym ocenom; programy te mogą ulegać zmianom.
- ▶ Skazanego dorosłego przenosi się do odbywania kary w systemie zwykłym, jeżeli nie przestrzega on wymagań ustalonych w programie oddziaływania.

System programowanego oddziaływania

Niepowodzenie w realizacji przyjętego programu?

Co dalej?

- ▶ Jeżeli ujawniło się, że skazany jest głęboko zaburzony psychicznie, czego z początku nie można było stwierdzić (nie wszyscy odbywający karę w systemie programowanego oddziaływania są poddawani odpowiednim badaniom osobopoznawczym w ośrodku diagnostycznym).
- ▶ Podobnie jeśli w trakcie wykonywania kary pozbawienia wolności w systemie programowanego oddziaływania okaże się, że wykryte w toku początkowo dokonanej klasyfikacji nadużywanie alkoholu jest już chorobowym uzależnieniem od alkoholu i wymaga leczenia.
- ▶ Jeśli u skazanego, który początkowo znajdował się w dobrym stanie psychicznym, pod wpływem warunków odbywania kary, zachowania współskazanych, zmienionej sytuacji rodzinnej lub z innych przyczyn mogą wystąpić zaburzenia zachowania
 - ▶ Wówczas skazanego **przenosi się go do systemu terapeutycznego.**
 - ▶ Poddaje się go odpowiedniemu leczeniu bądź terapii, aż do osiągnięcia określonej poprawy w fizycznym lub psychicznym stanie zdrowia.

System programowanego oddziaływania

Niepowodzenie w realizacji przyjętego programu?

Co dalej?

- ▶ W przypadku gdy odbywanie kary w systemie programowanego oddziaływania skończyło się niepowodzeniem i trzeba z niego zrezygnować i następnie skierowano skazanego do odbywania kary pozbawienia wolności w systemie zwykłym lub terapeutycznym to nie ma przeciwwskazań, żeby po pomyślnie zakończonym leczeniu lub kuracji odwykowej takiemu skazanemu ponownie umożliwić odbywanie kary w systemie programowanego oddziaływania.

System terapeutyczny

▶ System terapeutyczny obejmuje kilka różniących się kategorii skazanych:

1. Z zaburzeniami psychicznymi niepsychotycznymi (ale nie chorych psychicznie) w tym skazanych za przestępstwa przeciwko wolności seksualnej
2. Upośledzonych umysłowo
3. Uzależnieni od substancji psychoaktywnej
4. Niepełnosprawnych fizycznie wymagający oddziaływania specjalistycznego, zwłaszcza opieki psychologicznej, lekarskiej lub rehabilitacyjnej
5. W systemie terapeutycznym mogą też odbywać karę skazani z wszystkich kategorii i grup klasyfikacyjnych, jeżeli tylko spełniają przesłanki uzasadniające oddziaływania specjalistyczne

- ▶ Są to skazani, którzy wymagają stosowania środków leczniczych, terapeutycznych i oddziaływania odwykowego: zarówno dobrowolnie zgadzający się na oddziaływania terapeutyczne, jak i skazani wobec których zastosowanie ma przymusowe umieszczenie w systemie terapeutycznym

System terapeutyczny

▶ System terapeutyczny obejmuje kilka różniących się kategorii skazanych:

- **Skazani niepełnosprawni fizycznie:** osoby kalekie, chronicznie chore, jeżeli te schorzenia wpływają w znacznym stopniu ograniczająco na wykonywanie różnorodnych funkcji ciała ludzkiego.
- **Również skazani w podeszłym wieku** - jeżeli naturalne funkcje ich organizmu są w znacznym stopniu i w sposób trwały ograniczone
- **Skazani z zaburzeniami preferencji seksualnych**
- **Skazani uzależnieni**
- Różnorodność cech i właściwości patologicznych charakteryzujących skazanych, kierowanych do terapeutycznego systemu wykonywania kary pozbawienia wolności - przekłada się na wielość specjalności lekarskich i psychologicznych, które będą miały zastosowanie w tym systemie oddziaływania (psychoterapie, psychokorekcja, psychoedukacja, rehabilitacja)

Ciekawostka

- W piśmiennictwie psychiatrycznym występuje podział zaburzeń sfery psychicznej **na psychotyczne i niepsychotyczne.**
- **Sprawcy psychotyczni (chorzy psychicznie)** nie ponoszą odpowiedzialności karnej na zasadach ogólnych - w stosunku do nich zostaną zastosowane środki zabezpieczające (m.in. pobyt w zakładzie psychiatrycznym)
- **Sprawcy niepsychotyczni (z zaburzeniami psychicznymi, np. Zaburzeniami preferencji seksualnych)** ponoszą odpowiedzialność karną na zasadach ogólnych, z tym że karę odbywają w systemie terapeutycznym
- O tym decydują biegli psychiatrzy

System terapeutyczny

Zgodnie z brzmieniem art. 96 § 4 k.k.w. karę pozbawienia wolności w systemie terapeutycznym wykonuje się przede wszystkim w oddziale terapeutycznym o określonej specjalizacji.

W ramach polskiego systemu penitencjarnego wydzielono zatem cztery typy takich oddziałów przeznaczone odpowiednio dla skazanych:

- ▶ z niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi lub upośledzonych umysłowo
- ▶ uzależnionych od alkoholu
- ▶ uzależnionych od środków odurzających i substancji psychotropowych
- ▶ niepełnosprawnych fizycznie

Terapia osób uzależnionych w jednostkach penitencjarnych

System terapeutyczny jest z założenia systemem przejściowym:

- ▶ Dlatego też osoby, które ukończyły terapię, zostają przeniesione do zwykłego systemu odbywania kary bądź też programowanego oddziaływania
- ▶ System terapeutyczny wykonuje się przede wszystkim w oddziałach terapeutycznych, ale nie tylko, system ten może być wykonywany także poza tymi oddziałami
- ▶ W przeznaczonych na potrzeby terapii miejscach (są to wytypowane zakłady karne), pod okiem specjalistów (psychologów, wychowawców, terapeutów, lekarzy, oczywiście po odpowiednim przeszkoleniu), prowadzona jest terapia, która może przybierać różne formy

Do form tych zwykle należą:

- ▶ edukacja w zakresie uzależnień;
- ▶ uczestnictwo w grupach terapeutycznych tzn. w grupach rozwoju osobistego, samopomocowych, wsparcia;
- ▶ kontakty, rozmowy z psychologiem lub wychowawcą do spraw uzależnień;
- ▶ profilaktyka i motywowanie do podjęcia terapii

System terapeutyczny

Zgodnie z brzmieniem art. 96 §1 k.k.w. skierowanie do systemu terapeutycznego następuje z chwilą ustalenia dwóch okoliczności:

1. występowania u skazanego niepsychotycznych zaburzeń psychicznych, upośledzenia umysłowego, stanu uzależnienia
2. lub niepełnosprawności fizycznej oraz wymogu „oddziaływania specjalistycznego, zwłaszcza opieki psychologicznej, lekarskiej lub rehabilitacyjnej”

System terapeutyczny

Zgodnie z brzmieniem art. 96 § 2 kkw karę pozbawienia wolności w systemie terapeutycznym wykonuje się przede wszystkim w oddziale terapeutycznym o określonej specjalizacji.

- ▶ Przepis ten konstytuuje istotną regułę dla postępowania ze skazanymi wymagającymi specjalistycznych oddziaływań. lub niepełnosprawności fizycznej oraz wymogu „oddziaływania specjalistycznego, zwłaszcza opieki psychologicznej, lekarskiej lub rehabilitacyjne”
- Stwarza podstawę dla racjonalnej organizacji pracy terapeutycznej z uwzględnieniem podziału na węższe grupy skazanych, przydzielonych ze względu na rodzaj schorzenia, do odpowiadających ich potrzebom specjalistycznych placówek (oddziałów) terapeutycznych.

System terapeutyczny

Do zadań w zakresie stosowania środków oddziaływania terapeutycznego należy:

- Zapobieganie pogłębianiu się nieprawidłowych cech osobowości,
 - Przywracanie równowagi psychicznej,
 - Kształtowanie umiejętności współżycia społecznego,
 - Przygotowanie do samodzielnego życia
- ▶ Są to właściwości człowieka i sposób postępowania mające bardzo duże znaczenie dla prawidłowego wykonywania kary i następnie pomyślnej readaptacji społecznej

System terapeutyczny

Kodeks karny wykonawczy stara się dopomóc w prowadzeniu postępowania leczniczego, oddziaływania psychologicznego wobec skazanych poprzez:

- Dostosowanie wykonywania kary pozbawienia wolności - tj. zatrudnienia, nauczania i stosowania zasad higieny i opieki sanitarnej do wymagań skutecznego leczenia i oddziaływania terapeutycznego
- Są to odstępstwa w wykonywaniu kary, które nie naruszają podstawowych praw skazanych, jak też celów, zasad i funkcji wykonywanej kary
- Np. kształcenie lub organizowanie pracy osobom niepełnosprawnym - organizowane jest dla nich zatrudnienie w warunkach pracy chronionej

System terapeutyczny

Jeżeli skazani wskutek wyleczenia lub istotnej poprawy stanu zdrowia nie wymagają już odbywania kary w systemie terapeutycznym, to wówczas:

- Są przenoszeni do odpowiedniego systemu wykonywania kary
- *Podstawę do orzeczenia skierowania do systemu-* powinny stanowić badania osobopoznawcze bądź dane zawarte w aktach sprawy karnej - zwłaszcza opinie biegłych psychiatrów lub psychologów